

Proper organization of information support allows you to define the necessary steps to respond to changes of situation in a particular line or area of operational services, to an optimal balance of power and resources, and plan a set of measures aimed at the detection, prevention, suppression and investigation of crimes.

In modern conditions when the amount of information increases and sharply increasing need it, the importance of employee units becomes operational activities of qualitative content of modern automated information systems and use of existing operational information.

Identified in the study of information provision IAB deficiencies in our opinion, can be explained as the imperfections of the work on formation of information databases, their disunity and isolation from one another, and the lack of police officers in the operational knowledge of types, purpose, specific and the possibility of databases and automated integrated information systems.

Combining existing information systems and integrated subsystems in a complex multi-level system of information support banks through the creation of criminal information of different levels will ensure the fixation and accumulation of information needed to meet the challenges of investigative, pre-trial investigation and criminal proceedings. In addition, it will carry out the analysis, synthesis and timely delivery of information initiative that promotes the effective conduct of operational search and preventive measures.

Key words: *integrated data bank, information and analytical support, information retrieval systems, operational units, investigation and search operations.*

УДК 37.013.42

О.Д. Царьов

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ВИЖИВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОВС У НАДЗВИЧАЙНИХ УМОВАХ

У статті розглянуто сутність професійної підготовки до виживання працівників ОВС у надзвичайних умовах. Підкреслюється важливість проблеми змісту професійної підготовки та акцентовано увагу, що виживання працівника ОВС є запорукою виконання ним своїх обов'язків і одним із головних завдань правоохоронця.

Ключові слова: *виживання, психологічне виживання, фізичне виживання, мотивація, правоохоронець, професійна підготовка, сутність, надзвичайні умови.*

Постановка проблеми. Незважаючи на зусилля держави та правоохоронних органів злочинні прояви залишаються звичайним явищем у пересічному житті країни. Цим зумовлена необхідність охорони громадського порядку працівниками органів внутрішніх справ, робота яких пов'язана з потенційною небезпекою. Водночас, спеціальної літератури, присвяченої виживанню працівників органів внутрішніх справ у таких умовах видається недостатньо, зарубіжний досвід підготовки правоохоронців не використовується. Органи внутрішніх справ України, виконуючи широке коло

завдань щодо забезпечення законності та правопорядку, захисту прав і свобод громадян, прав і законних інтересів юридичних осіб від різних протиправних посягань, використовують систему різноманітних форм управління [1, с. 56] та адміністративно-правових засобів, які спрямовані на охорону громадського порядку та забезпечення громадської безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні положення щодо сучасної професійної підготовки правоохоронців визначені Конституцією України, законами України «Про освіту» (1996), «Про вищу освіту» (2014), Державною національною програмою «Освіта (Україна XXI століття)» (1993), Національною доктриною розвитку освіти України (2001), Болонською декларацією Євросоюзу (1999); постановою КМ України «Про заходи щодо оптимізації мережі вищих військових навчальних закладів і військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів» від 26.05.2005 (№ 381), Програмою реформування системи освіти МВС України (наказ МВС України від 15 березня 2006 року № 263), Угодою про асоціацію між Євросоюзом і Україною (Брюссель, 2012), Кримінально-процесуальним кодексом України (2012) та ін.

Формування цілей. Мета – проаналізувати сутність професійної підготовки до виживання працівників органів внутрішніх справ у небезпечних умовах.

Виклад основного матеріалу. Правоохоронна діяльність у всіх країнах і за різних часів була пов'язана з можливістю опору представників злочинного світу [4, с. 43]. Не є винятком робота правоохоронців України в нашій країні. Їм нерідко доводиться діяти в умовах невизначеності, неможливості прогнозування подальшого розвитку подій, ризику, небезпеки для життя як самого працівника, так і інших людей. Про це свідчать, зокрема, і події в центрі Києва за останні півроку.

Не можна не погодитися з думкою всесвітнього авторитету у проведенні спеціальних операцій з охорони VIP-персон, президента Міжнародної асоціації особистих охоронців Джемса Шортта, який підкреслював, що правильне планування запобігає поганому виконанню [5, с. 8]. Як зазначає Л. Томпсон, план спеціальної операції часто розробляється за принципами військової тактики та складається з п'яти розділів: 1. *Ситуація.* Ця частина плану містить інформацію про виникнення інциденту, зловмисників, заручників, території, а також про інші деталі, що мають відношення до справи. 2. *Мета операції.* У цьому розділі важливо вказати ключову мету операції. Хоча зазвичай основне завдання – рятування заручників, але й можливі винятки. Якщо об'єкт штурму – АЕС, виходячи з принципу вибору меншої шкоди, цілісність та безпека основних агрегатів станції буде мати пріоритет над безпекою заручників. Одним із елементів завдання може бути оволодіння особливо цінними матеріалами, що стали здобиччю зловмисників (наприклад, таємними до-

кументами). Для спеціальних підрозділів поліції завдання може включати арешт підозрюваних та збереження місця події для слідства. В особливих умовах завдання може передбачати знищення злочинця, якщо, скажімо, він тримає руку на детонаторі вибухового пристрою та знешкодити його іншим способом неможливо. 3. *Виконання*. У деталях викладається порядок виконання завдання. При цьому важливо передбачити дії на випадок непередбачених обставин. 4. *Забезпечення*. У цьому розділі зазначаються необхідні для виконання завдання матеріальні та людські ресурси. 5. Система підпорядкування та сигнали. Вказується порядок проходження наказів, зокрема, на штурм і відкриття вогню снайперами. Окрім того, зазначаються радіочастоти та коди для радіообміну [3, с. 35–36].

Законами України гарантовано безпечні умови праці для кожної людини. Невід'ємною частиною таких умов є заходи, спрямовані на збереження життя та здоров'я працівника, що тісно пов'язано з проблемами його виживання. Неводночас, виживання працівника є запорукою виконання ним своїх обов'язків [2], тому саме виживання є одним із головних завдань правоохоронця.

Складниками виживання є фізичне, психологічне та правове виживання. Зауважимо, що йдеться не лише про виживання, а й про невразливість працівника в екстремальних умовах. Дійсно, працівник може вижити в якійсь конкретній ситуації, але ушкодження, отримані ним, можуть позбавити сенсу таке виживання.

Про фізичне виживання можна говорити, коли забезпечено цілісність та нормальне функціонування як організму загалом, так і кожного його органу, про психологічне – коли в психіці людини не відбулося незворотних змін, про правове – коли до працівника не застосовано ніяких санкцій та покарань.

Розглянемо детально всі складники виживання.

Фізичне виживання. Без забезпечення фізичного виживання неможливо психологічне та правове. У багатьох навчальних закладах міжнародної поліції ООН фізичне виживання для наочності розглядають як фортецю з чотирма стінами:

- 1) навички (прийоми рукопашного бою та стрільби);
- 2) тактика (рівень тренуваності, здатність застосовувати прийоми в різних обставинах);
- 3) фізичний стан (здоров'я, зір, слух);
- 4) психологія (психологія виживання, готовність виробляти план дій, що забезпечує виживання, емоції – усе, що можна назвати психологічним забезпеченням фізичного виживання).

Усі чотири стіни фортеці (складники виживання) мають важливе значення та пов'язані між собою. Якщо будь-яка стіна починає руйнуватись або втрачає міцність, фортеця перестав виконувати свою захисну

функцію. Відтак, якщо працівник недостатньо сильний у техніці або тактиці, йому необхідно тренуватися додатково. Якщо певні складники виживання є недостатньо сильними й це може створити проблему в екстремальній ситуації, слід розуміти це та вживати заходів, спрямованих на усунення або пом'якшення наслідків негативного впливу на людину. Наприклад, люди, які користуються окулярами, повинні усвідомлювати потенційну можливість втрати їх у фізичному конфлікті та запобігати цьому, використовуючи втримуючі паски тощо.

Навичкою є цілісна дія, доведена в процесі тренування до відомого рівня досконалості, що виконується швидко, точно й економно з високим якісним і кількісним результатом. Саме таким критеріям повинні відповідати технічні дії самозахисту та застосування заходів фізичного впливу правоохоронцями.

Технічні дії самозахисту (прийоми рукопашного бою, застосування спеціальних засобів і вогнепальної зброї) повинні відповідати певним критеріям, тобто бути практичними, ефективними, забезпечувати контроль нападника, виконуватися швидко, спритно, з постійним підтриманням рівноваги. Техніка самозахисту має пристосовуватися до умов несення служби.

Тактика. У протистоянні (конфлікті) типу «людина-людина» важливе значення має дотримання дистанції безпеки між людьми. Досвід правоохоронної діяльності свідчить про те, що слід знаходитися на дистанції щонайменше 2 м від правопорушника (потенційного правопорушника). Якщо таку відстань неможливо забезпечити, слід посилити пильність та контроль. Зменшення дистанції з ініціативи правопорушника може свідчити про початок атаки на міліціонера.

Дистанція необхідна для того, щоб мати можливість ухилитися від прямої атаки правопорушника. Особа, яка насувається на працівника міліції для здійснення атаки подібна до вантажного потягу. Спроба зупинити його, поставши на шляху – украй небезпечна. Тому правоохоронцеві або його напарнику слід зайняти таку позицію, щоб знаходитися не навпроти, а під кутом до правопорушника. Цих же рекомендацій слід дотримуватися при проведенні опитування особи. Працівник має стояти під кутом до особи, яку опитують або перевіряють, дотримуючись заходів безпеки, максимально ускладнюючи доступ особи до спецзасобів працівника міліції. Тіло слід підтримувати в рівновазі, руки повинні бути відкритими, ноги злегка зігнуті в колінах.

Іншими важливими тактичними принципами виживання є: наявність відповідного технічного забезпечення (транспортних засобів, засобів зв'язку, індивідуального захисту та самооборони), підтримання радіозв'язку з черговою частиною, своєчасне інформування чергового про ускладнення обстановки, використання укриття в небезпечних ситуаці-

ях, оцінка співвідношення сил правопорушників і правоохоронців, виклик та очікування підтримки, координація дій з іншими нарядами тощо.

Фізичний стан. Працівникові міліції не слід нести службу в хворобливому стані. Систематичними фізичними вправами необхідно зміцнювати здоров'я та підвищувати фізичні кондиції, розвиваючи силу, спритність, витривалість, гнучкість.

Психологія фізичного виживання. Це насамперед мотивація досягнення успіху в прогностичній, цінною якою є життя та здоров'я працівника міліції. «Боротися, щоб перемогти, а не тільки, щоб вижити» – одна з основних аксіом психологічної підготовки до фізичного виживання. Крім того, є всі підстави вважати, що виживання є наслідком перемоги. Слід пам'ятати, що перемога не завжди приходить до того, хто є кращим бійцем. Часто її досягає той, хто більше її прагне.

Психологічне виживання. Психологічне виживання забезпечується підготовкою працівника міліції до можливих подій, що виникають у службовій діяльності та системою заходів нейтралізації негативних наслідків екстремальних ситуацій. Це дозволяє, по-перше, усунути або зменшити вплив негативних чинників на психіку людини в критичних ситуаціях, що підвищить ефективність дій бійця; по-друге, зменшити травмуючий ефект на психіку людини, який невідворотно настає після виходу з критичної ситуації.

Відомо, що небезпека смерті породжує страх. Страх провокує захисну реакцію організму, яку можна охарактеризувати як «вбити або бути вбитим». Свідомість сприймає небезпеку, мозок реагує шляхом збільшення швидкості метаболічних реакцій: підвищується тиск і прискорюється пульс. Відбувається зміна темпу дихання, що супроводжується в певних випадках онімінням кінцівок та відчуттям, близьким до втрати свідомості. Рівень адреналіну в крові різко підвищується. Кров інтенсивно надходить до м'язів та внутрішніх органів, організм готується напружитися велику кількість енергії. Це викликає тремтіння, що починається зі слабкості рук і переходить до ніг, блідість обличчя, пітливість рук, тіло стає вологим.

Такий стан є для людини незвичним, тому іноді з правоохоронцями, які перебувають під впливом підвищеного рівню адреналіну відбуваються нетипові події, під час яких дуже просто припуститися помилки, цінною якою може бути людське життя [4, с. 43]. На нашу думку, працівник міліції, який чітко усвідомлює, що саме може статися з ним в екстремальній ситуації є більш до неї готовим. Наведемо приклади з практики правоохоронних органів деяких країн.

Офіцер одного з правоохоронних органів зі східного узбережжя США вимушений був пристрілити скаженого собаку, який напав на нього. Розхвилювавшись, він забув зняти палець зі спускового гачка, коли вкладав пістолет в кобуру. Його палець зачепився за кобуру, відбувся

постріл, яким офіцер прострелив собі ногу. Перебуваючи ще в більшому хвилюванні, він спробував витягти пістолет з кобури, проте пролунав ще один постріл і він поранив себе ще раз.

Помічник офіцера поліції під час зустрічі віч-на-віч з убивцею поліцейського навів на нього пістолет і натиснув на спусковий гачок, але нічого не відбулось. Перебуваючи в стресовому стані, він помилково розмістив палець на спусковій скобі.

Патрульний офіцер Джим Кирилло затримав трьох злочинців. Непомічений правопорушниками, він тривалий час спостерігав за ними, перед тим, як їх затримати. Пізніше він розповідав, що його язик просто затерп і він ніяк не міг вимовити стандартну фразу: «Поліція. Киньте зброю». Проте, коли прийшов час, він досить чітко її промовив. Грабіжники відкрили вогонь, прикриваючись продавцями, які знаходилися на місці події. Коли офіцер витягнув свій пістолет, його свідомість почала сприймати дійсність із підвищеною ясністю та чіткістю, що він визначив як «висока видимість». За три секунди він встиг підстрелити всіх трьох озброєних грабіжників, незважаючи на те, що сам знаходився під вогнем [5].

Безперечно, знання психологічних станів і ситуацій, ймовірних у реальності, створює можливість ефективно діяти навіть за наявності стрес-чинників.

Правове виживання. Правове виживання можливе за умов глибокого розуміння вимог законів, правил, інструкцій, інших нормативних актів та вміння їх використання під час несення служби.

Закони України надають певні гарантії правового захисту особи, яка протидіє злочинному посяганням. Для правового виживання необхідно чітко орієнтуватися в нормах кримінального права, що регламентують дії в стані необхідної оборони, при затриманні злочинця, крайній необхідності.

Необхідно не лише чітко уявляти собі, яка лінія поведінки є припустимою, а й бути готовим відстоювати свою правоту в суді, якщо це знадобиться.

Висновки. Таким чином, підбиваючи підсумки, стверджуємо: а) працівників міліції до виживання в умовах, небезпечних для життя і здоров'я, слід цілеспрямовано готувати; б) складниками виживання працівників міліції в умовах, небезпечних для життя і здоров'я, є фізичне, психологічне та правове виживання; в) при підготовці працівників правоохоронних органів до виживання варто використовувати як вітчизняний, так і зарубіжний досвід.

У перспективах подальшого розвитку плануємо визначити формування стійкої мотивації навчальної діяльності та усвідомлення професії правоохоронця.

Використані джерела:

1. Бандурка О. Управління в органах внутрішніх справ України : [підручник] / Бандурка Олександр Маркович. – Х. : Ун-т внутр. справ, 1998. – 480 с.

2. Криворучко Л. С. Місце і роль суб'єктів професійної підготовки в службовій діяльності органів внутрішніх справ / Л. С. Криворучко // Наше право. - 2008. - № 1. - С. 66-70.

3. Томпсон Л. Антитеррор: Руководство по освобождению заложников / Л. Томпсон. - М. : Ф-Пресс, 2005. - 272 с.

4. Шаповалов Б. До питання виживання працівників охорони в умовах небезпечних для життя і здоров'я / Б. Шаповалов // Бизнес и безопасность. - 2006. - № 4. - С. 43-44.

5. Шортт Дж. Телохранитель. Практическое пособие / Дж. Шортт. - Симферополь : Таврида, 1997. - 112 с.

Царёв А.Д. Содержание профессиональной подготовки к выживанию работников ОВД в чрезвычайных условиях

В статье рассмотрено содержание профессиональной подготовки к выживанию работников ОВД в чрезвычайных условиях. Подчеркивается важность проблемы содержания профессиональной подготовки и акцентировано внимание, что выживание работника ОВД является залогом выполнения им своих обязанностей и одной из главных задач милиционера.

Ключевые слова: *выживание, психологическое выживание, физическое выживание, мотивация, милиционер, профессиональная подготовка, содержание, чрезвычайные условия.*

Tsariov A.D. Content of professional training for surviving of police officers in extreme conditions

In the article the content of professional training for surviving of police officers in extreme conditions is studied. The importance of such problem as content of professional training is emphasized and the main attention is paid to the fact that surviving of police officer is a guarantee of discharge of his duties and is one of policeman's main tasks. The essence and features of the future police officers' professional adaptation are determined. The effectiveness of defined and implemented pedagogical conditions of the future officers' professional adaptation at the higher educational establishments of MIA of Ukraine is justified and experimentally verified. The criteria and indicators of the future officers' professional adaptation are distinguished; levels of the future officers' professional adaptation at the higher educational establishments of MIA of Ukraine are characterized. The structure of the future officers' professional adaptation and program maintenance for future officers' training at the higher educational establishments of MIA of Ukraine is improved. The topicality of the study is determined by the changes in social and political life and the importance of ensuring the survival of law enforcement agencies in extreme conditions. Summarizing the different interpretations there has been stated the meaning of technique of selfdefense, as a set of techniques and holds that ensure the effective solution of a motor task to preserve the life and health during a physical attack and neutralise any threat. These are noted in an ethnographic account that points out the importance of obedience to authority, and

the resultant shame and honour, which function as the core of police socialization. We conclude by explicating the theoretical foundation of the police function and then move on to question how ethics training supports, or resists, this structure. Findings suggest that, even at its best, ethics training is likely to serve in restraining the professional vision of incoming police officers.

Key words: *surviving, psychological surviving, physical surviving, motivation, police officer, professional training, content, extreme conditions.*

УДК 342.9:351.25

В.С. Шестак

УЧАСТЬ ДЕРЖАВИ В ОСОБІ ЇЇ ОРГАНІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ІЗ ЗДІЙСНЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ВПЛИВУ НА СФЕРУ КУЛЬТУРИ (ІСТОРИКО-ПРАВОВА РОЗВІДКА)

Питання взаємодії держави та права з культурою стають дедалі більш актуальними та потребують детального вивчення й вирішення.

У статті автор, з точки зору історії розвитку державного управління, розглядає діяльність держави та її органів із реалізації ними їх обов'язків у сфері культури. Одним із таких правових чинників, який фактично має значення основного фактору впливу та формування правової оболонки цієї функції, є адміністративне право. Воно регулює відносини, що виникають у ході формування та функціонування державної адміністрації, обслуговує сферу державного управління, яке виявляється у цілеспрямованому впливі на складну систему, зразком якої є реалізація культурної функції держави. Ця галузь права також визначає підстави, умови, способи та основні форми реалізації культурної функції держави, закріплює права та обов'язки відповідних суб'єктів тощо.

Ключові слова: *держави, право, функція, культура, культурна функція, адміністративне право, правове регулювання, державне управління, державне регулювання культури, адміністративно-правове забезпечення реалізації культурної функції держави.*

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження, її наукова й практична спрямованість визначена тим, що культура як особливе явище людської цивілізації є одним із головних чинників, що визначають духовний розвиток нації, виступають показником її самобутності, сприяють становленню й розвитку правової демократичної держави, побудови в країні громадянського суспільства.

Визнання важливості питань культурного розвитку особистості, суспільства, участь у процесі формування світової цивілізації має своїм наслідком піднесення їх на державний рівень, що знаходить своє закріплення на конституційному рівні (ст. 11, 12, 54 Конституції України). Подібна увага до цієї сфери життєдіяльності також пов'язана з низкою обставин, зокрема, із тим, що від рівня національної культури безпосередньо залежить ефективність існування політичної організації суспільства (держави). Таке розуміння та визнання на рівні держави значення куль-